

КООМДУК ДИПЛОМАТИЯНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ БАГЫТЫНА ТИЙГИЗГЕН ТААСИРИ

Влияние публичной дипломатии на образование в кыргызском обществе

The influence of public diplomacy on the Kyrgyz society in the field of education

Макалада коомдук дипломатия түшүнүгү, анын билим берүү багытында кыргыз коомуна тийгизген таасири туурасында сөз болот. Маданият, тарых, саясат таануу илиминде, эл аралык мамилелер, маркетинг, саясий коммуникация жана журналистика жаатында коомдук дипломатиянын максаты ар түрдүүчө талданып, түрдүү жыйынтыктарга таянышат. Коомдук дипломатия мамлекеттик кызыкчылыкты көздөйт жана анын ар тараптуу коопсуздугун камсыз кылууда маанилүү роль ойнойт.

Урунттуу сөздөр: коомдук дипломатия; тымызын жүргүзүлгөн саясат; пропаганда

В статье обобщаются понятия публичной дипломатии, ее влияние на образование в кыргызском обществе. В образовании есть области знаний как культурология, история, политология, наука о международных отношениях, маркетинг, политическая коммуникация и журналистика, которые по-разному трактуют цели и результаты публичной дипломатии. Публичная дипломатия продвигает и защищает государственные интересы и играет важную роль в обеспечении всесторонней безопасности государства.

Ключевые слова: публичная дипломатия; мягкая сила; пропаганда.

The article summarizes the concepts of public diplomacy, its influence on Kyrgyz society in the field of education. Such branches of knowledge as cultural studies, history, political science, the science of international relations, marketing, political communication and journalism interpret the purposes and results of the public diplomacy differently. Public diplomacy promotes and protects the public interest and plays an important role in the comprehensive security of the state.

Keywords: public diplomacy; soft power; propaganda.

Бугунку кунде жалпыга маалымдоо каражаттарында, саясат, маркетинг жана тейлөө тармактарында «коомдук дипломатия» тушуну кенири пайдаланылып жатат. Жогорку окуу жайларынын саясат таануу, журналистика жана коомчулук менен байланыш, эл аралык мамилелер белумдерунде “коомдук дипломатияга” байланыштуу атайын сабактар да окутулуп келет. Макалада мына ушул «коомдук дипломатия» тушунугуне, коомдук дипломатиянын Кыргызстандын билим беруу тармагына тийгизген таасирине токтолот.

Коомдук дипломатияны тушунуу учун алгач «дипломатия» деген терминди тактап алсак. Дипломатия бул - мамлекет башчысынын, екмөттүн, атайын мамлекеттик органдардын же екулчулуктун елкенун тышкы саясий максаттарын ишке ашыруу, саясий маселелерди чечуу жана мамлекеттик кызыкчылыкты коргоо учун башка елкеде же чет жакта жургузген ишмердуулугу. Тактап айтканда дипломатия мамлекеттин тышкы саясатын ишке ашырган эки тараптуу кызматташтык болуп саналат. Эл аралык кызматташтыкта мындай ишмердуулуктер: максаттуу иш-чараларды уюштуруу, башка елкенун екулдерун кабыл алуу, суйлешуулерду жургузуу, мамлекеттерге дипломаттык ноталарды женетуу, ММКда эл аралык тигил же бул окуяга байланыштуу мамлекеттин атынан пикирин билдируу, улуттар ортосунда келишпестиктерди, карама-каршылыктарды, тушунбестуктерду алдын алуу жана женге салуу, бирдиктуу келишимге баруу, эл аралык кызматташтыктарды бекемдөө аркылуу ишке ашат.

Бугунку кунде дипломатиянын негизги максаты дуйнеде тынчтыкты сактоо болуп саналат.

Коомдук дипломатия демейки дипломатиялык ишмердуулуктерден айырмаланып, эларалык байланышта бир же бир нече саясий, экономикалык ж.б. бирдиктуу келишим менен чектелип калбай, ал ете узак меенетту талап кылган жана эффективдуу дипломатиялык процесс болот.

Коомдук дипломатия - езунун мамлекети, маданияты, каада-салты, тили, дини,

материалдык жана маданий баалуулуктары, тарыхы ж.б. женунде башка елкеде, бетен коомчулукта позитивдуу коомдук пикирди тузуу жана аны калыптандыруу ишмердуулугу. Коомдук дипломатия мамлекеттик кызыкчылыкты кездейт жана анын ар тараптуу коопсуздугун алдын алууда маанилуу роль ойнойт.

Коомдук дипломатия англис тилинде «*public diplomacy*» деп аталса, орус тилдуу булактарда «публичная дипломатия» деп аталып жүрөт. «Коомдук дипломатия» илимий термин катары 1965-жылы АКШнын Тафт университетинин лектору, экс-дипломат Эдмунд Гуллион тарабынан киргизилген. Айрым окумуштуулар «общественная дипломатия», «традиционная дипломатия» деп да атап журушет. Бирок тилдик езгечелуктерду эске алсак «общественная дипломатия» - кебуреек элдик, улуттар ортосундагы ишмердуулукту билдирет. Коомдук дипломатия мамлекеттин тышкы саясаты менен тыгыз байланышкан, бугунку кунде классикалык дипломатиянын бир белугу катары да саноого болот. Айрым саясий сынчылар «soft power» же «мягкая сила», «мягкая власть» терминин да колдонуп журушет. Бул термин ХХ кылымдын эц керунуктуу саясатчыларынын бири Дж. Най тарабынан алгачкы жолу колдонулган. Анын пикиринде «soft power» кимдир бирееге кандайдыр бир пикирди тузден-туз тацуулабастан жана аларды акча же башка материалдык каражаттарга кызыктырбастан, жен гана «ошол нерсеге» маалымат менен кызыктыруу, кецулун буруу аркылуу кездеген максатына жетуу ыкмасы деген [1]. Албетте, адамдарды бир нерсеге кецулун буруу учун белгилуу бир децгээлде аракет, энергия, убакыт сарпталарын эске алсак, бул стратегияны ишке ашырууда «олуттуу каржылык каражаттары» сезсуз маанилуу ролду ойногондугун баамдоого болот. Коомдук дипломатия эки жол аркылуу ишке ашат. Биринчиси официалдуу органдардын екулдерунун расмий билдируулеру, ЖМК аркылуу кайрылуулары, коомдук лекциялары, социалдык тармактагы байланыштары ж.б. Экинчиси билим беруу программалары, бейекмет уюмдардын жургузген иш-чаралары, жаштардын, аялдардын, майыптардын ж.б.у.с. кейгейлерун чагылдырган уюмдардын иш-аракеттери, чет элдик университеттердин максаттуу стратегиялык программалары, турдуу гумжардамдар ж.б., башка мамлекетте уюштурулган турдуу маданий кергезмелер, иш чаралар, жумалыктарды камтыйт.

Бир жагынан коомдук дипломатияны глобалдашкан коомдон етуп, постмодернизм доорундагы саясий ишмердуулуктун жацы ыкмасы катары да баалоого болот.

Экинчи жактан эл аралык мамилелер темасына кайрылсак, бугунку мезгилге чейин эл аралык мамлелерди ишке ашырган уч типология женунде сез болгон: алар мамлекеттер аралык уюмдар (БУУ, ЮНЕСКО, ШАНХАЙ ж.б.), трансулуттук корпорациялар (Motorola, Samsung, LG ж.б.), учунчусу бейекмет уюмдар (НПО) болсо, бугун эл аралык мамилелерди дагы да бекемдееге чакырык жасаган, ошол эле учурда кандайдыр бир децгээлде ез маданиятын, тилин, саясий идеологиясын «жецил турде» тацуулаган коомдук дипломатия тушунугу келип чыкты. Коомдук дипломатия жогоруда биз санаган уч уюмдун коомго тийгизген таасири азайып, кандайдыр бир децгээлде коомдо ишенбеечулукту, куменду жараткандыктан тырмакча ичинде «саясий тацылоонун» жацы ыкмасы турунде пайда болду. Анын акторлору болуп коомдун активдуу граждандары, мамлекеттик кызматкерлер, ез ыктыяры менен бул ишмердуулукту ишке ашырууга кемек керсеткен ар кесиптин ээлери да болушу мумкун. Коомдук дипломатиянын эн негизги езгечелугу адамдар ортосундагы диалог дайыма эки тараптуу болот.

Сонку жылдары мындай ишмердуулуктун Кыргызстандын билим беруу багытында активдуу жургузулуп жатканын байкоого болот. Буга АКШнын «Fulbright» программасын алалы, бул программа Кыргызстандын жаштары учун магистрдик даражага ээ болууга жана гуманитардык, табигый илимдер тармагында илимий изилдеелерду жургузууге ебелге тузет. Талапкерлерге коюлган негизги критерийлер: талапкер Кыргызстандын атуулу болуп, ошол жерде жашап жаткандыгы маанилуу жана чет тили сынагын ийгиликтуу тапшыруусу зарыл. Окуу меенетту 1 же 2 жыл. Окууга теленуучу каражатын, жол кире акысын жана ай сайын стипендиясын, чектуу медициналык камсыздоону

АКШнын Окмету ез мойнуна алат. Окуу меенету буткен сон студенттер ез елкесуне кайтып келууге тийиш жана 2 жыл билим алып келген елкеге кире албайт. Ошол эле учурда буга окшош 9-11-класстын окуучулары учун АКШнын «FLEX» программасы, жаш таланттардын АКШда билим алуусу учун ебелге тузген «OneBeat», мамлекеттик кызматкерлер учун «Хьюберт Хамфри» программаларын айтууга болот. Аталган программалардын негизги максаттары билим беруу жана илимий изилдеелерге ебелге тузуу аркылуу ал жакка барган Кыргызстандык жаран менен ошол елкенун тилин, маданиятын, тарыхын, жашоо образын, мамлекеттик саясатын жакындан тааныштыруу, ал учун жаны жана жагымдуу маалымат талаасын тузуу, берилген маалыматтардын мумкун болушунча синимдуу жана таасирдуу болушу учун бардык шарттарды камсыз кылуу болуп саналат. АКШнын мамлекеттик департаментинин билим беруу жана маданий иштер боюнча бюросу маданият, спорт жаатында жана жаш лидерлерди колдоо максатында дуйненун 160 мамлекети менен иш алып барат. Бугунку кунге чейин «Fulbright» программасы аркылуу 370ге жакын катышуучу ез мумкунчулугун ишке ашыра алган [6]. Бишкек шаарында англис тилин акысыз уйретуу максатында атайын Америка борбору маданий иш-чараларды байма-бай уюштуруп, ез аудиториясынын кенейтууге басым жасайт. Алсак, 2017-жылы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кенешинин депутаттары Г. Молдобекова жана С. Нышанов, 2018-жылы 6-февралда А. Баатырбеков, Т. Масабинов, О. Артыкбаевдин АКШнын Президенти Дональд Трамп менен эртен мененки тамакта жолугушуп, пикир алышуусун, ошондой эле борбордо жана региондордо уюштурулуп жаткан турдуу чет элдик илимпоздорду, чыгармачыл инсандарды, енер ээлерин жана алардын чыгармаларын, эмгектерин таанытуу максатында уюштурулуп жаткан маданий жумалыктарды, керегемелерду жана билим беруу программалары туурасында багыт берип жаткан жарманкелерди да коомдук дипломатиялык ишмердуулуктун бир багыты катары баалоого болот. Мындай учурда уюштурулган иш-чаралардын чыгымы толугу менен ошол мамлекет тарабынан каржыланат.

Буга кошумча Кыргызстанда Кытай, Япония, Евросоюз, Россия, Туркия, Корея ж.б. мамлекеттердин билим беруу багытында жургузулуп жаткан «кыйыр турдегу» саясатын жана тажрыйбаларын да мисалга алууга болот. Алсак, Евросоюздун «Эразмус», «AEGEE» программалары, Кытайдын «Конфуций институтунун» программалары, Туркиянын тил уйретуу «Темер» программалары, Германиянын Гёте институтунун жана «DAAD» программалары бир жагынан Кыргызстандын жаш, таланттуу жаштары учун чет мамлекетте билим алуусуна ебелге тузсе, экинчи жактан ез тилдерин уйретуу аркылуу ошол калктын маданиятын, тилин жайылтуу максатын ишке ашырып жатышат.

Технологиялык байланыш каражаттарынын ыкчам енуугу коомдук дипломатиянын таасирин арттырды. Жогоруда аталган бардык билим беруу программалары тууралуу толук маалыматтар социалдык баракчалар жана блогдордо жайгаштырылып, адамдар ортосунда маалымат алмашуунун эц ыкчам турун жана биринчи булактардан алуу мумкунчулуктерун шартгады. Мисалы учун Интернет желесинде АКШда 2014-жылы 700 ашык мамлекеттик аккаунттар бир нече тилдер жайгаштырылган. Россияда болсо, 2007-жылы ишке коюлган «Россиялык басма сез» проектисин айтууга болот. «Russia Beyond the Headlines» деген аталышта маалыматтар турмегу Аргентина, Болгария, Бразилия жана АКШнын белгилуу «The Washington Post», «The Daily Telegraph», «Le Figaro», «La Repubblica», «El Pais» (Spain) аттуу гезиттеринде айлык тиркеме катары жарыяланып келе жатат. Албетте мындай басылманын аудиториясын жогорку билимдуу, экономикалык жактан туруктуу, коомдук активдуу граждандардын тобу тузет. Бугунку кунде бул гезиттин интернет баракчасында 33 млн. адам катталган.

Бугунку кунде дуйненун саясий мультиполярдык системасына кирген, кеп кылымдык тарыхы бар жана экономикалык жактан кучтуу державалар ортосунда «коомдук дипломатиялык» алкакта ез ара кучтуу атаандаштык журуп жатат. Мисалы учун, Евросоюздук мамлекеттер Борбордук Азияга билим беруу, адам укуктары жана

жаратылышты коргоо маселелери алкагында байма-бай программаларды ишке Киргизии жатышса, АКШ жаңы технологияга жана таланттуу жаштарга багытталган проекттерди ишке ашырууга далалаттанып келет. Акыркы мезгилде Россиянин КМШ елкелерунун жаштарына арналган акысыз бакалаврдык, магистрдик, доктордук программаларын жана квоталарынын кеп белунушу буга айкын мисал. Кыргызстанда Б. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университети, Борбордук Азиядагы Америка университети, Кыргыз-Турк “Манас” университети, Нарын шаарындагы Борбордук Азия университеттери да бул багытта өз максаттарын жайылтуунун аракетин керушууде.

Тилекке карты, сонку жылдары мындай долбоорлор жогоруда аталган мамлекеттердин ортосунда кучтуу атаандаштыкты жаратып, ар бири елке жаштарынын арасынан эң мыктысын, талантуусун тандап алууну кездешет. Макалада маалымат учун жазылган уюмдарды, басылмаларды, келтирилген сандарды кыйыр турде угуттеп жаткандан алыспыс. Бирок бугунку кунге чейин чет жакта билим алып жаткан Кыргызстандын жарандары женунде, мындай тажрыйбалардын оң жана терс жыйынтыктары тууралуу бирдиктуу маалыматтык базанын жоктугу, мындай ар тараптуу жургузулуп жаткан ишмердуулуктердун натыйжасы кыргыз коомунун есуп келе жаткан жаш муундарына өз кедергесин тийгизбейби деген будемук ойго салат. Себеби келечектеги негизги кейгей кайсы коом угат да, ким угтурат?

Пайдаланылган булактардын тизмеси

1. Публичная дипломатия: Теория и практика: Научное издание / Под ред. М. М. Лебедевой. -М: Издательство «Аспект Пресс», 2017. - с. 272
2. Алексеев И.С. Искусство дипломатии: не победить, а убедить / И. С. Алексеев. - 4-е изд. - М: Дашков и К, 2013. - с.284
3. Зонова Т.В. Дипломатия. Модели, формы, методы: учебник для студентов вузов / Т. В. Зонова. Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России. - М. : Астр-Пресс, 2013. -с.348
4. Алексей Д. Дискурс о публичной дипломатии / Д. Алексей //Аналитические призмы обзоры зарубежных публикаций. - 2017. - 15. - с.65-70
5. Лукин А.В. Публичная дипломатия // Международная жизнь. 2013. № 3. С. 69-87. [Электронный ресурс]. //Дипломатическая Академия МИД РФ. Режим доступа: <http://dipacademy.ru/smi001.shtml> (дата обращения: 28.09.2015)
6. Бюро по делам образования и культуры. [Электронный ресурс]. <https://eca.state.gov/about-bureau/history-and-mission-eca#>

Рецензенты: Бокоева Ж. Т. - кандидат филологических наук, КТУ “Манас” Токтомотова А. А. - кандидат филологических наук, КТУ “Манас”